

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 221/1-ХП/16 20.02.2014. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој Х редовној седници, 20.02.2014. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: РУСИЈА И СРПСКА ВИЗУЕЛНА КУЛТУРА У 19. ВЕКУ, докторанда Милоша Станковића.

За ментора је одређен проф. др Ненад Макуљевић.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/2471	
(број захтева)	
21.02.2014.	
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Русија и српска визуелна култура у 19. веку

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милош (Васо) Станковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Београду

Година 2007. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Албанци у српској визуелној култури и уметности крајем 19. века

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Филозофски

Година одбране мастер рада: 2008.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 20.02.2014. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Милош Станковић

Име и презиме ментора: Ненад Макуљевић

Звање: Ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Сакрална топографија Неготинске Крајине, приредио Н. Макуљевић, Неготин 2013.
2. The "Zograph" Model of Orthodox Painting in Southeast Europe 1830-1870. *Balkanica* (Beograd 2003), knj. 34, str. 385-405.
3. Визуелна култура национализма и конституисање приватног идентитета. *Годишњак за друштвену историју*, (Београд 2004), год. 11, св. 2/3, стр. 47-63.
4. Уметност и национална идеја у XIX веку : систем европске и српске визуелне културе у служби нације, (Библиотека Јазон, књ. 13). 1. изд. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006.
5. Црквена уметност у Краљевини Србији : (1882-1914). Београд: Филозофски факултет, Катедра за историју уметности новог века, 2007.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, ANCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односно дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовану редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју уметности

Милош Станковић

Образложење теме докторског рада

Русија и српска визуелна култура у 19. веку

Ментор: **Професор др Ненад Макуљевић**

Београд 2013.

Предмет истраживања

Предмет истраживања докторског рада јесу утицаји и однос између Русије и српске визуелне културе у 19. веку. Деловање словенских, превасходно руских, националних, црквених, политичких и друштвених покрета на српски народ и њихова перцепција у српском друштву 19. века било је уско повезано са визуелном културом. (*Е. П. Кудрявцева, 2002; Б. А. Прокудин, 2007; D. V. Vovsenko, 2008;*).

Оваква уметност и визуелна култура је на различите начине стизала или била стварана у крајевима на Балкану које је насељавао српски народ (*Н. Макуљевић,*

2007.). То је вршено преко цркве и њених институција, преко државних органа руске царевине, затим преко словенофилских комитета и других грађанских удружења са истом или сличном идеолошком основом, као и преко многих појединаца (*М. Јовановић 2012; Ј. Милоjkовић-Ђурић, 1994.*)

Тако формирана визуелна култура у домаћој, српској, средини, под директним или индиректним утицајем руских политичких, идеолошких, друштвених, духовних и других утицаја, представљала је значајан део српске уметничке и визуелне продукције у том периоду. Анализом дела која су настала на овај начин биће сагледани и обрађени аспекти који су утицали на њихово стварање, као и непосредан резултат и утицај који су та дела остварила у српској визуелној култури.

Визуелна дела која су настајала на овај начин била су веома разнородна (*Н. Кусовац, 1987; А. Кадијевић, 1997; Л. Шелмић, 2001; Н. Макуљевић 2007; фондови музеја, теренска истраживања*) Могла су се сврстати у она која су долазила из руских крајева и она која су настајала на нашим просторима, а која су често била финансирана од стране донатора који су били у вези са Русијом.

У прва би се могао убројати велики број богослужбених предмета, икона, иконостаса, књига, слика, планова за црквене и друге грађевине итд. У овом корпусу могла би се нагласити значајна руска помоћ приликом обнове великог броја цркава које је оштетила мађарска војска током револуције 1848-1849. године на подручју данашње Војводине. Ова помоћ је прикупљана и тражена трудом и залагањем како Срба (карловачки патријарх Јосиф Рајачић), тако и Руса, попут руског бечког свештеника Рајевског и московског губернатора Закраевског.

Међу сродним делима својим значајем се истичу саборна црква Светог Василија Острошког у Никшићу, црква Свете Тројице у Адровцу код Алексинца, план за неизграђену руску цркву на Цетињу, план за цркву Свете Тројице у Куманову који је израђен у Русији, иконостаси у Андријевици, Никшићу, Сарајеву, иконе у цркви у Симићеву, манастиру Свете Тројице у Пљевљима, као и многи други богослужбени предмети који се налазе у оквирима простора које су насељавали Срби у 19. веку. У оквиру црквене уметности привлаче пажњу прилози као црква Ваведења Богородичиног у селу Бело Поље код Пећи, за чију изградњу је заслужна руска царица Марија Александровна.

Руске иконе представљају значајан део корпуса црквене уметности код Срба у 19. веку. Разлог овоме јесте позитиван став православне црквене јерархије према тзв. руском моделу црквеног сликарства, као и сликари који су школовани у Русији.

Црквена уметност и визуелна култура Срба у Бечу је такође била подложна руским утицајима преко руског свештеника М. Рајевског, који је помагао српску заједницу на више начина у периоду када српска бечка црквено-школска општина није имала свој храм. Сва ова дела су била везивни елементи или чиниоци између Русије и политичке уметности и визуелне културе код Срба у 19. веку.

У други корпус би се могла издвојити дела која су настала у српској средини попут визуелних штампаних материјала, графика, карикатура, слика итд.

У обиљу визуелног материјала, који с током 19. века непрекидно увећава, постоје и извештаји попут оног о освећењу руске заставе у Делиграду 1878. године, текстови и визуелни материјал у српској периодици кроз читав 19. век, као и текстови о «нашем русофилству» са почетка 20. века. Етнографска изложба која је одржана у Москви 1867. године је значајна по нацртима ношњи за лутке, које је урадио познати српски уметник Стеван Тодоровић. У штампи су биле веома запажене читуље и помени за Г. С. Шчербина, одмах по његовом убиству у Митровици, као и визуелни материјал повезан са руским конзулом Јастребовим у Призрену.

Међу визуелним материјалом о међудинастичким односима руских и српских владара постоје и подаци о посети краља Петра I Москви, као и одежде које је крајем 19. века краљ Александар Обреновић добио из Русије. Такође, краљ Александар Обреновић је руском војном броду 1891. године поклатио икону Светог Николе и заставу.

У делу о међусобном утицају и прожимању треба навести и Подворје српске Митрополије у Москви које је 1874. године примљено као поклон од стране руског цара и Светог Синода. Подворје је било у потпуности опремљено и украшено. Један од података који поткрепљује важност српско-руског односа у оквиру политичке уметности јесте онај о ношењу наводног „крста цара Душана“ из манастира Дечани у Русију зарад прикупљања прилога за манастир 1859. године. Овај детаљ је у даљој вези и са чувеним „Дечанским питањем“ и

са довођењем руских монаха у запустеле српске манастире на територијама под османском влашћу.

У оквиру истраживане теме могу се довести и дела попут путописа српских политичара, уметника, научника и других Срба који су боравили или бораве у Русији током 19. века (*М. Јовановић, 2011;*). Бројност ових дела је велика. Не рачунајући оне који су објављивани у краћим формама током 19. века, тај број премашује педесет. Иако не припадају визуелним делима у ужем смислу, утицала су на креирање опште слике о Русији, Србији и међусобним односима (*W. J. T. Mitchell, 1994; M. Warnke, 1995;*). Таква слика је касније посредно или непосредно утицала на визуелну продукцију код Срба.

Сматра се да се током 19. века више од 200 српских студената школовало у руским школама. Ово је имало шири научни, друштвени, али такође и визуелни утицај на српску средину и уобличавање српске визуелне културе током 19. века.

Циљ

Циљ истраживања јесте анализа руских утицаја на визуелну културу код Срба у 19. веку, као и српска перцепција тих утицаја. Деловање на пољу српске уметности и визуелне културе у 19. веку, које се може довести у везу са овим проблемом, није обрађивано и контекстуализовано у оквиру овако задатог научног проблема те су српско-руски односи у 19. веку, у домену визуелне културе, досада били парцијално истраживани, најчешће у односу на конкретна уметничка дела, ауторе или тенденције. (*М. Јовановић, 1963; П. Васић 1964; М. Јовановић, 1983; У. Рајчевић, 1983; Л. Шелмић, 1986; А. Кадијевић 1997; Н. Макуљевић 2007.*).

Намера је да се обрадом конкретних уметничких дела везаних за овај проблем и период што јасније протумачи руски утицај(и) у назначеном периоду везан за српску визуелни простор.

Циљ истраживања такође јесте да се руски утицаји на српску визуелну културу у 19. веку доведу у везу и са општевропским тенденцијама унутар поља визуелне културе и да се укаже на евентуалне међуодносе тих процеса.

Основне хипотезе

-Дела визуелне културе која су била импортована из Русије или она која су настала у српској средини (или срединама) током 19. века, а која су се директно или индиректно односила на подизање свести о заједничком политичком и верском деловању између српских и руских визуелних простора, могу се идентификовати и тумачити у оквиру везе између Русије и русофилске политичке визуелне културе код Срба.

-Посредни или непосредни руски утицаји су били карактеристични за све културне моделе и просторе које су Срби насељавали током 19. века и почетком 20. века. То се односи на просторе Хабзбуршке монархије и Османског царства, кнежевина и доцније краљевина Србије и Црне Горе (*M. S. Anderson, 1966; N. I. Hitrova, 2003; S. Rabow-Edling, 2006*).

-Црквена уметност и градитељство представљали су веома ефикасно средство за политичку пропаганду у српским крајевима који нису били ослобођени од османске власти. Ово се може подвести и под јак утицај словенских комитета и словенофила. Руски модел иконописа и икона је током друге половине 19. века добио изражено место у укупној црквено-уметничкој продукцији и као такав био под „протекторатом“ српске црквене јерархије.

-Руски утицаји у пољу визуелне културе су имали и повратни карактер, кроз креирање и потврђивање општег друштвено-политичког и културног русофилског и словенофилског расположења у народној и грађанској рецепцији (*B. Вулетић 1978.*)

-Комплексност руских утицаја на српску визуелну културу у 19. веку појачавао је и владарски русофилски и/или словенофилски ангажман, како са руске, тако и са српске стране.

Метод истраживања

Метод израде докторског рада „Русија и српска визуелна култура у 19. веку“ састојаће се из неколико приступа који су везани за актуелне историјско-уметничке студије. Следећи методолошки принципи су одабрани да би се приликом израде дисертације међусобно допуњавали и одвели до обухватнијег сагледавања теме:

Студије визуелне културе послужиће као метод којим ће се предмети историјско-уметничке области проучавања сместити у ширу област визуелне културе. Ово ће омогућити да се у основно истраживање унесу и други визуелни утицаји, попут школовања српских уметника, теолога, научника, периодике, карикатуре, путописне илустрације, планова, итд. (M. Rampley 2005; H. Макуљевић 2006.);

Методом контекстуализације биће обухваћено хронолошко смештање истраживане тезе, односно проучавање историјских, политичких и културних чинилаца везаних за 19. век и визуелну културу у европској и српској средини (M. Bal, N. Bryson, 1998; J. Richardson 2006; K. Ryden 2006.);

Проучавање визуелне културе у служби политике указаће на могућност да су политички субјекти у оквиру проучаване теме и периода могли артикулисати своја политичка деловања и пропаганду путем визуелних дела (M. Warnke, 2001; H. Макуљевић, 2006; W. Telesko, 2010.);

Структура рада

Теза под називом Русија и српска визуелна култура у 19. веку биће структурирана по поглављима. Такође, у оквиру рада ће бити додати делови који ће да учине лакшим сналажење и приступ самој тези, попут садржаја, списка литературе, коришћених извора и порекла илустрација.

1. Уводна разматрања

Дефинисање предмета проучавања и дотадашња истраживања на постављену тему. Биће наведена и кратко анализирана литература која се бавила истим или сличним научним проблемима. Поставиће се референтни методолошки оквири.

2. Утицаји руских друштвених, политичких и црквених покрета и њихова рецепција у српској средини у 19. веку

Биће описани утицаји и однос руских покрета и српске визуелне културе у 19. веку. Такође ће бити представљени политички и културни носиоци русофилских и словенофилских осећања у Србији, Црној Гори и другим крајевима Балкана које је насељавао српски народ. Као веома битне тачке издвојиће се контакти током Првог српског устанка, Боравка руске војске у Боки Которској 1806. године, Револуције 1848-49. године у Хабзбуршкој монархији, Словенске изложбе у Москви 1867., Велике источне кризе 1876. итд. Нагласак ће бити на перцепцији руског и словенског деловања на Балкану међу Србима.

3. Руски идеали у српској визуелној култури у 19. веку

Друго поглавље ће обухватити врсте визуелног наслеђа, као и конкретна профана уметничка дела која се доводе у везу са Русијом и српском визуелном културном у 19. веку. Српска деветнаестовековна периодика, путописи, ходочашћа, научници, државници, дипломате, духовници који се школују у Русији били су активно средство промовисања русофилски орјентисаној уметности. Веома битан и по истраживање незаобилазан сегмент чине и уметници школовани у Русији и њихов каснији утицај. Визуелни медији у којима је руски утицај доживео снажан друштвени ангажман биле су карикатуре, извештаји са бојишта, мода, јавне и државне манифестације, путописне слике из руских и словенских земаља, графички листови.

4. Русија и српска црквена уметност у 19. веку

Српска црквена уметност у 19. веку је била под веома великим утицајем Русије. Још кроз 18. век (и раније), руска држава, црква, одређене групе и појединци помажу обнову српских православних храмова. То се наставља и кроз читав 19. век. Ово производи читав низ утицаја на црквену уметност и градитељство.

У Србији је то било нарочито изражено у време столовања митрополита београдског Михаила, док је у Црној Гори носилац оваквих тенденција књаз Никола.

У оквирима Карловачке митрополије (од 1848. године Карловачке патријаршије) међу личностима које обележавају 19. век, по овом питању, веома се истиче рад митрополита и патријарха Јосифа Рајачића. Српска црквена уметност је обележена значајним уметничким делима у корпусу архитектонског наслеђа, као и иконостаса, кандила, крстова, икона, књига и других богослужбених предмета. Штампани графички листови и иконе представљају најбројнији део словенофилског уметничког импорта.

6. Закључна разматрања

У завршним разматрањима биће дат резиме на претходна поглавља, као и осврт на укупан утицај Русије на српску визуелну културу у 19. веку. Последице тих утицаја ће такође бити разматране. Однос Русије и српских визуелне културе окушаће да се доведе у везу са општеевропским уметничким токовима 19. века и постави у јасан појмовни овир.

Литература:

Akinsha, Konstantin., Kozlov, Grigorij., Hochfield Sylvia., *The Holy Place, Architecture, Ideology, and History in Russia*, Yale University Press 2007.

Алтышуллер, Марк Григорьевич., *Беседа любителей русского слова. У истоков русского славянофильства*, Москва: Новое Литературное Обозрение 2007.

Anderson, M. S., *The Eastern Question : 1774-1923 : a study in international relations*, Лондон 1966.

Andrijašević, Živko M., *Crnogorska crkva 1852-1918. (studija sa zbirkom dokumenata o Pravoslavnoj crkvi u Knjaževini/Kraljevini Crnoj Gori)*, Nikšić 2008.

Art, Culture and National Identity in Fin-de-Siecle Europe, Ed. By Michele Facos, Sharon L.Hirsh, Cambridge University Press 2003.

Art History as Cultural History, Warburg's projects, Ed. By Richard Woodfield, Overseas Publishers Association 2001.

Arhitektur als politische Kultur, Hrgs. Von Herman Hipp, Ernst Seidl, Berlin 1996.

Бабовић-Распоповић, Сенка., М. Ф. Рајевски и културно-просвјетно посредовање Русије у Црној Гори 1869., у: Краљ Никола - личност, дјело и вријеме: радови са међународног научног скупа, Подгорица, 1997. Том 2 (Подгорица 1998), 253-260.

Bal Mieke, Bryson Norman, *Semiotics and Art History: A Discussion of Context and Senders*, in: *The Art of Art History: A Critical Anthology*, ed. By D. Preziosi, Oxford University Press, Oxford 1998, 242–256.

Белов, Михаил Валерьевич., *У истоков сербской национальной идеологии, Механизмы формирования и специфика развития. Конец XVIII - середина 30-х гг. XIX века*, Санкт-Петербург 2007.

Берђајев, Николај Александрович., *Алексеј Хомјаков ; Фјодор Достојевски; Константин Леонтијев*, Београд 2001.

Bilder der Nation, Kulturelle und politische Konstruktionen des Nationalen am Beginn der europäischen Moderne, hrgs. U. Bielefeld und G. Engel, Hamburg 1998.

Bilington, Džejms., *Ikona i sekira*, Beograd 1988.

Brajović, Toman., *Crna Gora: u delima likovnih umetnika drugih krajeva i naroda XIX i početkom XX veka*, Cetinje 1967.

Bredkamp H., *A Neglected Tradition? Art History as Bildwissenschaft*, in: *The Art Historian: National Traditions and Institutional Practices*, ed. By M. F. Zimmermann, Sterling and Francine Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts 2003, 147–159.

Van Alphen E., *Strategies of Identification*, in: *Visual Culture: Images and Interpretation*, ed. by Norman Bryson, Michael Ann Holly, P. F. Keith, Wesleyan University Press, University Press of New England, Hanover 1994, 260–271.

Васић, Павле., *Црквена уметност код Срба у XVIII и XIX веку*, у: Српска православна црква 1219-1969: Споменица о 750-годишњици аутокефалности, Београд 1969.

Васић, Павле., *Руски утицаји у српској уметности*, у: Браничево X, Пожаревац 1964.

Вишленкова, Елена., *Визуальное народоведение империи, или “Увидеть русского дано не каждому”*, Москва: Новое литературное обозрение, 2011.

Вишњаков, Јарослав Валеријанович., *Русско-черногорские отношения после Парижского конгресса (1856-1860)*, Историјски часопис / Историјски институт у Београду, 45-46 (Београд 1998-1999), 131-148.

Vovcenko, Denis Vladimirovich., *Containing Balkan Nationalism: Imperial Russia and Ottoman Christians (1856-1912)*, University of Minesota, 2008.

Всероссийская этнографическая выставка и Славянский С-езд в маё 1867 года, Москва 1867.

Вујовић, Бранко., *Уметност обновљене Србије 1791-1848.*, Београд 1986.

Вукашиновић, Владимир., *Руски и малоруски утицаји на литургијски живот Карловачке митрополије у XVIII столећу*, у: Саборност: часопис Епархије Браничевске, бр. 4 (Пожаревац 2010), 163-208.

Вукашиновић, Владимир., *Српска барокна теологија : библијско и светотајинско богословље у Карловачкој митрополији XVIII века*, Требиње 2010.

Вулетић, Витомир., *У руско-српском књижевноисторијском простору*, Београд 2006.

Вулетић, Витомир., *Улога Русије у културном и националном развоју Срба у 18. и 19. веку*, у: *Les cultures Slaves et les Balkans*, 2, Sofia 1978.

Гиљфердинг, Александар., *Путовање по Херцеговини, Босни и старој Србији*, Сарајево 1972.

Данилевски, Николај Јаковљевич., *Русија и Европа*, Београд 2007.

Димитријевић, Стеван М., *Узајамне везе између Срба и Руса у прошлости*, у: Црква, календар Српске православне патријаршије за преступну годину 1948, Београд 1948.

Грађа за српску историју из руских архива и библиотека. Исписивао прота Ст. М. Димитријевић. Споменик, LIII, 45, Сарајево 1922.

Der politische Totenkult, Kriegerdenkmäler in der Moderne, hrgs. von R. Koselleck und M. Jeismann, München 1994.

Dikovitskaya M., *Visual Culture. The Study of the Visual after the Cultural Turn*, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge 2005.

Дучић, Нићифор., *Говорио на задушници Ивана С. Аксакова у биоградској Саборној цркви 8. марта 1886. год. редовни члан српскога ученог друштва Н. Дучић*, Београд 1886.

Ђорђевић, Димитрије., *Националне револуције балканских народа : 1804-1914.*, Београд 1995.

Ђорђевић, Јелена., *Političke svetkovine u svetlosti teorije političke kulture*, Београд 1991.

Edelman, Murray., *From Art to Politics: How Artistic Creations Shape Political Conceptions*, University of Chicago Press, Chicago 1995.

Екмечић, Милорад., *Стварање Југославије 1-2*, Београд 1989.

Exploring Visual Culture: Definitions, Concepts, Contexts, ed. by Matthew Rampley, Edinburgh 2005.

Этнографическая выставка 1867 года, Москва 1878.

Живот и дело митрополита Михаила: (1826-1898), уредник Димитрије Стефановић, Београд 2008.

Зењковски, Василиј Васиљевич., *Руски мислиоци и Европа : Гогољ - славјанофили - Херцен - Толстој - Достојеvски - Н. Ф. Фјодоров - Н. Ј. Дањилевски - К. Љеонтијев - Евразијци*, Београд 2005.

Зорин, Андрей, *Кормя двуглавого орла... : литература и государственная идеология в России в последней трети XVIII - первой трети XIX века*, Москва : Новое литературное обозрение, 2004.

Ивановић, Милан., *Црква Ваведења у Белом Пољу код Пећи и удео скадарских Срба у њеном осликавању*, у: Свети Кнез Лазар : Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја : 1389-1989, Београд 1989.

Ивић, Павле Д., *Словенофили и Н.Ј. Данилевски у свом времену и данас*, Словенски гласник 1 (Подгорица 1996), 113-158.

Историја српског народа: Пета књига, I и II том: Од Првог устанка до Берлинског конгреса 1804-1878, (уредник Владимир Стојанчевић), Београд 1981.

Историја српског народа: Шеста књига, I и II том: Од Берлинског конгреса до уједињења 1878-1918, (уредник Андреј Митровић), Београд 1983.

Istorija Crne Gore: od najstarijih vremena do 2003, urednik Milivoje Obradović, Podgorica 2006.

Историческая энциклопедия "Славянофилы", (составляч и редактор: Платонов, Олег Анатольевич), Москва 2009.

- Izmišljanje tradicije*, ured. Erik Hobsbaum, Terens Rejndžer, Beograd 2002.
- Јовановић, Владимир., *Политички речник*, Нови Сад 1870.
- Јовановић, Миодраг., *Историзам у уметности XIX века*, Саопштења XX – XXI (Београд 1988/1989), 275-285.
- Јовановић, Миодраг., *Руско-српске уметничке везе у XVIII веку*, Зборник Филозофског факултета у Београду, књ. VII-1, Београд 1963, 379-410.
- Јовановић Миодраг., *Српска ликовна уметност и Русија крајем XIX и почетком XX века*, Саопштења XV (Београд 1983), 119-126.
- Јовановић, Мирослав., *Срби и Руси, 12-21. век : историја односа*, Београд 2012.
- Југословенске земље и Русија за време првог српског устанка : 1804-1813: Зборник радова*, уредник Васа Чубриловић, Београд 1983.
- Кадијевић, Александар., *Један век тражења националног стила у српској архитектури (середина XIX – средина XX века)*, Београд 1997.
- Каниц, Феликс., *Србија, земља и становништво од римског доба до краја XIX века*, I – II, Београд 1985.
- Каплин, Александр Дмитриевич, *Мировоззрение славянофилов. История и будущее России*, Москва 2008.
- Каплин Александр Дмитриевич, *Славянофилы, их сподвижники и последователи (Исследования русской цивилизации)*, Москва 2011.
- Кацис Леонид. Фридович, Одесский Михаил Павлович, *Поэтика "славянской взаимности" и ее отражение в творчестве Н. Я. Данилевского, К. Н. Леонтьева, В. С. Соловьева*, Зборник Матице српске за славистику 70 (Нови Сад 2006), 21-43.
- Кацис Леонид. Фридович, Одесский Михаил Павлович, *"Славянская взаимность": Модель и топика: Очерки*, Москва 2011.
- Ковачевић, Радован; Марјановић Момир., *Балканска ружа ратова : Србија и Црна Гора, и земље Југоисточне Европе, из пера страних путника од краја 18. до пред крај 19. века*, Београд 2007.
- Коларић, Миодраг., *Ликовна култура Карађорђевог времена*, Историјски гласник : Орган Историјског друштва 1-2 (Београд 1951), 59-71
- Костић, Лаза., *О политици, о уметности : новински чланци. 4, 1887-1891, 1903*, Нови Сад 1990.

Костић, Мита., *Култ Петра Великог међу Русима, Србима и Хрватима у XVIII веку*, Историски часопис, Орган историског института Српске академије наука, књига VIII, Београд 1958.

Kohn, Hans., *Pan-slavism: Its History and Ideology*, New York 1960.

Екмечић, Милорад., *Стварање Југославије 1-2*, Београд 1989.

Кркљуш, Љубомирка., Француски дипломати о српском покрету 1848-1849, *Zbornik radova*, Правни факултет у Новом Саду, год. 41, бр. 3 (Нови Сад 2007), 145-169

Кудрявцева, Е.П., *Россия и Сербия в 30-40-х годах XIX века*, Москва 2002.

Кусовац, Никола., *Српско сликарство XVIII и XIX века : каталог збирке Народног музеја – Београд*, Београд 1987.

Landscape and Power, ed. by W. J. T. Mitchell, University of Chicago Press, Chicago 1994.

Љушић, Радош., *Кнежевина Србија 1830-1839*, Београд 1986.

Макуљевић, Ненад., *Путовања Милана Миловановића по Старој Србији, Македонији и Светој Гори 1907-1910*, Лесковачки зборник XXXVII (Лесковац 1997), 107-114.

Макуљевић, Ненад., *Црквена уметност у Краљевини Србија (1882-1914)*, Београд 2007.

Макуљевић, Ненад., *Уметност и национална идеја у XIX веку, Систем европске и српске визуелне културе у корист нације*, Београд 2006.

Makuljević, Nenad., *Slika drugog u srpskoj vizuelnoj kulturi XIX veka*, Istorija i sećanje: studije istorijske svesti, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd 2006.

Мартиновић, Сретен., *Русија и Балкан : с посебним освртом на албанско питање*, Београд 2004.

MacKenzie, David., *The Serbs and Russian Pan-Slavism, 1875-1878*, New York 1967.

MacKenzie, David, *Panslavism in Practice: Cherniaev in Serbia (1876)*, The Journal of Modern History, Vol. 36, No. 3 (1964), 279-297

Милићевић, Милан Ђ., *Етнографска изложба и словенски састанак у Москви 1867.*, Београд 1884.

Milojković-Đurić, Jelena., *Panslavism and national identity in Russia and in Balkan: 1830-1880: images of the self and others*, Boulder 1994.

Mirzoeff N., "Ghostwriting: Working Out Visual Culture", *Art History, Aesthetics, Visual Studies*, ed. by M. A. Holly, K. Moxey, Sterling and Francine Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts 2002, 189–202.

Митровић, Андреј., *Колективна свест и тумачење историје. Искуства истраживања Топличког устанка*, Лесковачки зборник XXXIII (Лесковац 1993), 5-18.

Митрополит Михаило, *Православна Српска црква у Краљевини Србији*, Београд 1895.

Mitchell, William John Thomas., *Showing Seeing: A Critique of Visual Culture*, in: *Art History, Aesthetics, Visual Studies*, ed. by M. A. Holly, K. Moxey, Sterling and Francine Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts 2002, 231–250.

Mitchell, William John Thomas., *Iconology: Image, Text, Ideology*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1986.

Mitchell, William John Thomas., *What Do Pictures Want? The Lives and Loves of images*, The University of Chicago Press, Chicago, 2005.

Morgan, David., *Visual piety: a history and theory of popular religious images*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1999.

Morgan, David., *The Sacred Gaze: Religious Visual Culture in Theory and Practice*, University of California Press, Berkeley 2005.

Москва - Србија, Београд – Русија. Документа и материјали: Том I, Друштвене и политичке везе XVI-XVIII век, (Приређивачи: С. Долгова, А. Турилов, Т. Суботин-Голубовић), Београд – Москва 2009.

Москва - Србија, Београд - Русија = Москва - Србија, Белград - Россия : документа и материјали: Том II, Друштвене и политичке везе 1804-1878, (Приређивачи: М. Јовановић, А. Тимофејев, Љ. Кузмичова и Е. Иванова), Београд – Москва 2011.

Mulholland, Neil., *Definitions of Art and the Art World*, in: *Exploring Visual Culture. Definitions, Concepts, Contexts*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2005, 18–33.

Ненадовић, Прота Матеја., *Мемаоари*, Београд 2005.

Никитин, Сергеј Александрович, *Вук Караџић и Русија : огледи из историје јужних Словена и руско-балканских веза педесетих до седамдесетих година XIX вијека*, *Стварање : часопис за књижевност и културу*, 46, свеска 5/6 (Титоград 1991), 500-509

Никитин, Сергеј Александрович, *Славянские комитетѢ в России в 1858-1876 годах*, Москва 1960.

Нишкановић, Вилма; Карпова, Олга; Прокопјева, Наталија., *Колекција јесен/зима 1867: Српска колекција из Руског етнографског музеја у Санкт Петербургу : Етнографски музеј у Београду*, Београд 2005.

Павић, Милорад, *Језичко памћење и песнички облик I*, Нови Сад 1976.

Павић, Милорад, *Историја, сталеж и стил: Језичко памћење и песнички облик II*, Нови Сад 1985.

Пајевић, Арса., *Велика споменица из Русије. Писма из Москве са крунисања руског цара Николаја II Александровића и руске царице Александре Феодоровне из 1896*, Нови Сад 1896.

Пајевић, Арса., *Мала споменица из Русије. Са погреб александра Александровића III Миротворца и утисци и слике из Русије*, Нови Сад 1984.

Первый всеславянский съезд в России. Его причины и значение. Москва, 1967

Перовић, Латинка., *Српско-руске револуционарне везе : прилози за историју народњаштва у Србији*, Београд 1993.

«Понятия о России»: *К исторической семантике имперского периода*. В 2-х томах, Том 1-2, Под редакцией: А. Миллера, Д. Сдвижкова, И. Ширле, Москва, Новое литературное обозрение, 2012

Попов, Нил Александрович, *Србија и Русија: од Кочине крајине до Св. Андријевске скупштине*, 1-4, Београд 1870.

Прокудин, Борис Александрович, *Идеа славянского единства в политической мысли России 19. века*, Москва 2007.

Prelog, Milan., *Slavenska renesansa 1780-1848.*, Rijeka 2007.

Rabow-Edling, Susanna., *Slavophile Thought and the Politics of Cultural Nationalism*, State University of New York 2006.

Радић, Радмила., *Образовање свештенства Српске православне цркве у 19. веку и првој половини 20. века*, Образовање код Срба кроз векове, Зборник радова, Београд 2003.

Рајчевић, Угљеша., *Митрополит Михаило и школовање српских сликара у Русији*, Зборник за ликовне уметности Матице српске 19 (Нови Сад 1983), 263-273.

Рајчевић, Угљеша., *Како су се школовали српски уметници у Русији с краја XIX века*, Свеске 14, (Београд 1983), 87-101.

Rampley, Mathew., *Visual Culture and the Meanings of Culture*, in: Exploring Visual Culture. Definitions, Concepts, Contexts, Edinburgh University Press, Edinburgh 2005, 5–17.

Rampley, Mathew., *Visual Rhetoric*, in: Exploring Visual Culture. Definitions, Concepts, Contexts, Edinburgh University Press, Edinburgh 2005, 133–148.

Распоповић, Радислав., *Руски конзулат у Котору и Црна Гора 1804-1806*, Подгорица 2005.

Richardson, John., *Seeing, Thinking, Mapping, Moving: Considerations of Space in Visual Culture*, Visual Arts Research, vol. 32, No. 2 (63), University of Illinois Press, 2006, 62–68.

Ровински, Павел Аполонович., *Црна Гора у прошлости и садашњости*. Том 1-4, Цетиње 1993, 1994.

Ровински, Павле Апостолович., *Наши односи према Србима : (поука из прошлости и садашњости)*, Градина: часопис за књижевност, уметност и културу, бр. 1/2 (Ниш 1995), 137-160.

Rogoff, Irit., *Studying Visual Culture*, in: The Visual Culture Reader, ed. By N. Mirzoeff, Routledge, London 1998, 24–36.

Ryden, Kent C., *Why Your World Looks the Way It Does and Why It Matters: Cultural Landscape As Visual Culture*, in: Visual Arts Research, University of Illinois Press, vol. 32, No. 2 (63), 2006, 73–75.

Руска уметност у Средњем Банату, Народни музеј Зрењанин, каталог, Зрењанин 1995.

Русија и босанско-херцеговачки устанак : 1875-1878., приредио Бранко Павићевић, св. 1, Титоград 1985.

Русија и босанско-херцеговачки устанак : 1875-1878. Почетак рата на Балкану, приредио Бранко Павићевић, св. 2, Титоград 1986.

Русија и босанско-херцеговачки устанак : 1875-1878., Руско-турски рат 1877, приредио Бранко Павићевић, св. 3, Титоград 1988.

Симић, Ненад., *Чермаково уздарје устаничкој Црној Гори*, Инвалидски лист 28, XXXIV, Београд 1957.

Симић, Ненад., *Ликовни хроничари наших устаничких покрета у XIX веку*, у: Инвалидски лист 17-18, XXXV, Београд 1958.

Симић, Ненад., *Херцеговачко-босански устанци у ликовној уметности*, Споменица поводом осамдесетогодишњице окупације Босне и Херцеговине

(1878-1958), педесетогодишњице анексије (1908-1958) и четрдесетогодишњице ослобођења и уједињења (1918-1958), Београд 1959.

Симић, Ненад., *О трговини ликовним делима и колекционарству Срба у Војводини и Србији: прилог историји српске уметности XVIII и XIX века*, у: Рад Војвођанских музеја, Нови Сад 1971, 350-368.

Симић, Ненад, *Кнез Милош и српска уметност*, Београд 1960.

Славјанские съезды XIX-XX вв., Москва, 1994

Слијепчевић, Ђоко., *Историја Српске православне цркве*, II, Београд 1991.

Слијепчевић, Ђоко., *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије*, Минхен 1980.

Smit, Antoni D., *Nacionalni identitet*, Beograd 1998.

Споменица вјеридбе и вјенчања црногорских књагињица Милице и Стане, приредили Ж.Драговић, Р.Рогановић, Никшић 1993.

Срби о Русији и Русима: Од Елизавете Петровне до Владимира Путина (1750-2010) – Антологија, (приредио Мирослав Јовановић) Београд 2011.

Српско-руски односи од почетка 18. до краја 20. века, Међународни научни скуп, 23-25. септембар 2010., Београд; (организатор Српска академија наука и уметности, уредник Михаило Војводић), Београд 2011.

Стојнић, Мила., *Руска цивилизација*, Београд 1994.

Telesko, Werner., *Das 19. Jahrhundert. Eine Epoche und ihre Medien*, Wien 2010.

Tejlor, Čarls, *Izvori sopstva : stvaranje modernog identiteta*, Novi Sad 2008.

Тимотијевић, Мирослав., *Српско барокно сликарство*, Нови Сад 1996.

Тимотијевић, Мирослав., *Уметност и Политика: Портрет Јосифа II на иконостасу Теодора Илића Чешљара у Мокрину*, у: Зборник Филозофског факултета у Београду XVIII (Beograd 1994), 283-309.

Habermas, Jirgen., *Javno mnjenje: istraživanje u oblasti jedne kategorije građanskog društva*, Beograd 1969.

Хердер, Хари., *Европа у деветнаестом веку : 1830-1880*, Београд 2003.

Hitrova, Nina I., *Kulturne veze Rusije i Crne Gore (od XVIII do početka XX vijeka)*, Podgorica 2003.

Хомјаков, Алексеј., *Србима посланица из Москве*, Београд 2006.

Цимбаев, Николај Иванович., *Славјанофил'ство: из историји русској обшчественно-политическој мысли XIX века*, Москва 1986.

Chapmen, Tim., *Imperial Russia, 1801-1905*, London 2001.

- Црногорско-руски односи : 1711-1918, Черногорско-русские отношения : 1711-1918 гг. Књ. 1, Руски извори о Црној Гори од краја XVII до средине XIX вијека , Русские архивные документы о Черногории (конец XVII в. -середина XIX в.),* уред. Јован Р. Бојовић, Ирина С. Достјан, Београд 1992.
- Шакота, Мирјана., *Дечанска ризница*, Београд 1984.
- Шелмић, Лепосава., *Галерија Матице Српске*, Нови Сад 2001.
- Шелмић, Лепосава., *Руске иконе из збирке Галерије Матице српске*, Нови Сад 1986.
- Шемјакин, Андреј Леонидович., *Историја "цркве Вронског" у документима руских архива*, у: Архив: часопис Архива Југославије, год. 5, бр. 1 (Београд 2004), 75-101.
- Шемјакин, Андреј Леонидович., *Српско друштво у последњој трећини XIX и почетком XX века виђено очима руских путника*, у: Годишњак за друштвену историју, год. 10, св. 1/3 (Београд 2003), 107-123.
- Шемјакин, Андреј Леонидович., *Идеологија Николе Пашића : формирање и еволуција : (1868-1891)*, Београд 2008.
- Шемјакин, Андреј Леонидович., *Митрополит Михаило у емиграцији*, у: Зборник Историјског музеја Србије, 31 (Београд 2003).
- Шемякин, Андреј Леонидович., *Никола Пашич и идеја славјанској православној цивилизацији*, у: Славјанский альманах 1999, Министерство културе и масових комуникациј РФ, Институт Славјановедения РАН. Москва 2000, 76—87.
- Шемякин, Андреј Леонидович., *Русская церковь в Сербии (из истории семьи Раевских)*, у: Славјанский альманах 2001. Москва: Издательство “Индрик”, 2002.
- Шемјакин, Андреј Леонидович., *Смрт грофа Вронског*, Београд 2006.
- Warnke, Martin., *Bildindex zur politischen Ikonographie*, Hamburg 1996.
- Warnke, Martin., *Political Landscape: The Art History of Nature*, Harvard University Press 1996.
- Warnke, Martin., *Politische ikonographie. Bildindex zur politischen Ikonographie*, Hamburg 2001.
- Warnke, Martin., *Politische kunst. Gebärden und Gebaren*, Berlin 2004.
- Wortman Ruchard S., *Scenario of Power. Myth and Ceremony in Russian Monarchy – From Peter the Great to Death of Nicholas I*, Princeton, New Jersey 2000.

**РЕФЕРАТ И КВАЛИФИКОВАЊУ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ
ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ**

Основни подаци о кандидату и дисертацији: Милош Станковић је рођен 24. IX 1981. на Цетињу. Дипломирао је 2007. на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду. Мастер студије историје уметности на Филозофском факултету у Београду похађао је током 2007. и 2008. године. Тема мастер рада је: "Албанци у српској визуелној култури и уметности крајем 19. века." Милош Станковић похађа докторске студије на Филозофском факултету у Београду.

Милош Станковић спада у изузетно активне студенте докторских студија. Он је учесник више научно-истраживачких пројеката. Учествовао је у пројекту проучавања културне баштине Полимља "На светим водама Лима," организованог од стране Музеја у Пријепољу, као и у истраживању црквене уметности на подручју Врањске епархије. Резултате својих истраживања М. Станковић је приказао на научним конференцијама у Пријепољу и Београду 2006, 2011. и 2013, и публиковао их у научним часописима: Лесковачки зборник, Милешевски записи и Зборник за ликовне уметности Матице српске. Милош Станковић је и коаутор монографије о цркви Светог Саве у Бечу.

Милош Станковић је радио као демонстратор на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду од 2004. до 2006, а од 2008. до 2013, као сарадник у настави и асистент на Академији класичног сликарства Едуконс у Новом Саду.

Тему дисертације: **”Русија и српска визуелна култура у 19. веку”** коју је Милош Станковић пријавио сматрамо веома добро утемељеном и изузетно важном. Тема обухвата истраживање улоге Русије у креирању српске визуелне културе 19. века, на основу проучавању сакралне визуелне културе, архивских и објављених извора.

Предмет и циљ дисертације: Предмет дисертације **«Русија и српска визуелна култура у 19. веку»** Милоша Станковића представља истраживање односа и улоге Русије у креирању српске визуелне културе у 19. веку. Предмет научног истраживања су различити видови сакралне визуелне културе, који су за потребе српских културних и верских институција стизали из Русије или били реализовани по руским плановима. То су првенствено иконе, иконостаси, богослужбени предмети, архитектонски планови и црквене грађевине. Милош Станковић планира да својим научним приступом, утемељеним у пракси нове историје уметности, анализира значај и рецепцију руске улоге у креирању српске визуелне културе 19. века.

Циљ дисертације је разумевање значаја руског утицаја на српску сакралну визуелну културу у 19. веку. На тај начин допринеће се бољем познавању српске визуелне културе и указати на значај Русије у њеном креирању.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације: Садржај докторске дисертације **«Русија и српска визуелна култура у 19. веку»** предвиђа њено структурирање у више поглавља: уводна разматрања, утицаји руских друштвених, политичких и црквених покрета и њихова рецепција у српској средини у 19. веку, руски идеали у српској визуелној култури у 19. веку, Русија и српска црквена уметност у 19. веку, као и закључна разматрања. Овако организована структура докторске дисертације у функцији је осветљавања свих битних аспеката за разумевање односа Русије и српске визуелне културе у 19. веку.

Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

У предложеној докторској дисертацији истакнуто је више хипотеза од којих ће се полазити у истраживању. Прва хипотеза истиче да је доношење визуелних остварења из Русије повезано са русофилском културом код Срба. Друга хипотеза је да се руски утицаји јављају у оквиру свих културних модела и државних организација, у којима живе Срби током 19. века. Трећа хипотеза је да су црквено сликарство и градитељство били веома ефикасно пропагандно средство за ширење словенофилских идеја. Четврта хипотеза је да су руски утицаји у визуелној култури имали повратни ефекат и доприносили русофилском расположењу, а пета да су утицај Русије појачавали словенофилски ангажмани руских и српских владара.

Методе које ће се у истраживању применити:

Основе методе које ће се применити у докторској дисертацији произлазе из савременог научног проучавања уметности и визуелне културе. Од посебног значаја су методолошки погледи утемељени на теорији визуелне културе, контекстуалном и политичком тумачењу уметности. Применом наведених метода допринеће се потпуном сагледавању утицаја Русије на српску визуелну културу у 19. веку.

Очекивани резултати и научни допринос:

Очекивани резултати предложене докторске дисертације су нов и свеобухватан поглед на пручавање односа Русије и српске визуелне културе у 19. веку. Очекује се разумевање значаја доношења руских богослужбених предмета, икона, иконостаса, као и планова за црквене грађевине за српску визуелну културу. На тај начин биће остварен велики научни допринос, који ће допринети бољем познавању српске визуелне културе 19. века и у њу укључити и дела, која су импортована из страних средина. Тиме ће се допринети проширивању историјског контекста за ново и сложеније проучавање српске уметности и визуелне културе 19. века.

Закључак: Сматрајући тему оправданом и пажљиво одабраном, а планирани ток истраживања и тумачења утемељеним, прихватамо кандидатово образложење и предлажемо да отпочене са радом.

у Београду, 10. 2. 2014

Комисија:

др Александар Кадиевић, редовни професор
Филозофског факултета у Београду

др Саша Брајовић, ванредни професор
Филозофског факултета у Београду

др Предраг Драгојевић, ванредни професор
Филозофског факултета у Београду

др Ненад Макуљевић, ванредни професор
Филозофског факултета у Београду
(ментор и писац реферата)